

ความเชื่อ ความศรัทธา กับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

Beliefs Faith and Spiritual Tourism

ธนิดา จอมยิ้ม

Thanida Jomyim

ติยะภรณ์ เหลืองพิพัฒน์*

Tiyaporn Luangpipat*

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาถึงแนวคิดและทฤษฎีของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นรูปแบบหนึ่งของการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาจุดมุ่งหมายของชีวิตและการเดินทางเพื่อการค้นพบตนเอง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ความเชื่อ ความศรัทธา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการสร้างความ เป็นเอกลักษณ์และเป็นการสร้างความยั่งยืนในการท่องเที่ยวอีกประการหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณนี้ส่วนมากมักจะเป็นกิจกรรมทางศาสนาและความเชื่อท้องถิ่น ซึ่งเป็นอีกแนวทางในการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งเป็นกระบวนการสร้างความเข้าใจและความเคารพต่อวัฒนธรรมทางศาสนา โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ กับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนานี้สอดคล้องกับแนวทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณของประเทศไทยและมีศักยภาพในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ให้เป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

Abstract

This article is a study of the concept and theory of spiritual tourism as a form of travel related to the search for the purpose of life and the journey of self-discovery. The development of spiritual tourism, beliefs, and faith is important in creating identity and sustainability in tourism. Spiritual tourism activities are often related to religious and local beliefs, which also serve as another means to generate income for communities or regions. Additionally, it is a process of fostering understanding and respect for religious cultures by involving community members in various activities

alongside sustainable tourists. This development aligns with Thailand's spiritual tourism approach and has the potential to enhance relationships between communities and both Thai and international tourists, making them the future destination of tourism.

Keywords: Beliefs, Faith, and Spiritual Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นรูปแบบหนึ่งของการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาจุดมุ่งหมายของชีวิตและการเริ่มต้นการเดินทางเพื่อการค้นพบตนเอง การท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่ได้เกี่ยวกับบุคคลเพียงผู้เดียวแต่ยังช่วยในการบรรลุความสมดุลในร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณอาจไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรงแต่แนวคิดนี้มักถูกพูดถึงเรื่องราว ความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีศาสนาเกี่ยวข้องกับเสมอ แม้ว่านักวิจัยบางคนได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความเป็นจิตวิญญาณแต่ส่วนใหญ่ยังไม่สามารถให้ความเข้าใจอย่างครบถ้วนเกี่ยวกับปรากฏการณ์นี้ ดังนั้น บทความนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสำรวจโครงสร้างแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังศาสนาและจิตวิญญาณ ผ่านการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยโครงสร้างเหล่านี้จะถูกดึงมาจากบทความวิชาการ หลากหลายสาขา หรือในบริบทของการท่องเที่ยวเพื่อสร้างฐานความรู้สำหรับการวิจัยในอนาคต ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

มุมมองแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับศาสนาและจิตวิญญาณมักถูกเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การเทิดทูน การบูชาความศักดิ์สิทธิ์ทั้งในความคิดและการกระทำ ตามที่ Pargament (1997; 1999) ได้กล่าวไว้ จิตวิญญาณเป็นการเดินทางสู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ กระบวนการที่บุคคลพยายามสำรวจ รักษา และเปลี่ยนแปลงการกระทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อไปถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกเขาจับต้องได้ แนวโน้มนี้สามารถสังเกตได้จากเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณถูกกำหนดให้เป็นจุดหมายปลายทางของนักเดินทางที่เลื่อมใส ศรัทธา เคารพ และบูชาความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่นั้น ๆ (Vukoni ๑๙๙๖, ๘๐) เช่น นครรัฐวาติกันสำหรับผู้ที่มีศรัทธาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก วัดหรือศาสนสถานของผู้ที่มีศรัทธาศาสนาพุทธ เทวาลัยหรืออาศรมองค์เทพต่าง ๆ ในศาสนาฮินดู รวมทั้งเมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียหรือสุเหร่าสำหรับชาวมุสลิม (Timothy and Iverson ๒๐๐๖) อย่างไรก็ตาม นักวิจัยบางท่านได้แยกความแตกต่างของการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณออกจากบริบททางศาสนา ตัวอย่างเช่น Norman (๒๐๑๒) มองการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นปรากฏการณ์ภายในการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน ที่เป็นการเดินทางอย่างมีสติเพื่อการพัฒนาทางจิตวิญญาณ ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจาก Wilson, McIntosh, และ Zahra (๒๐๑๓) ที่กำหนดการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นการค้นหาจุดมุ่งหมายของชีวิตผ่านการเดินทาง คำจำกัดความและความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเหล่านี้มักไม่ได้ชี้แจงอย่างชัดเจนว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนามีความคล้ายคลึงหรือแตกต่างจาก

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนแนวคิดจาก นอร์แมน (๒๐๑๒) ที่มีมุมมองคล้ายกันว่ากำหนดการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณถือว่าการค้นหาจุดมุ่งหมายของชีวิตผ่านการเดินทางของบุคคลเช่นกัน

การเดินทางท่องเที่ยวที่นำมาซึ่งความพึงพอใจ ความสุขทั้งทางกายและจิตใจ เมื่อนักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมอันงดงามของวัดวาอาราม สถูป เจดีย์ วิหาร รูปเคารพของศาสนาต่าง ๆ ที่สร้างความสงบใจ และทำให้นักท่องเที่ยวได้รำลึกถึงบุญกุศลอันดีงาม รวมถึงการให้ความรู้และมีความเข้าใจทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ทางศาสนาและความเชื่อนั้นเป็นการส่งเสริมความรู้และคุณภาพชีวิตจิตใจของผู้เดินทาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๙) นอกจากนี้การเดินทางไปยังสถานที่เหล่านี้ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทาง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจให้ผู้คนเดินทางไปยังสถานที่นั้น ๆ (จිරันต์ ไชยงามนอกซ์ และคณะ, ๒๕๕๙) กระแสสังคมในยุคปัจจุบันมีความตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวทางศาสนา เช่น การแสวงบุญ การกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลและเพิ่มพูนความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมา ความสำคัญของศิลปะท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้าน ประเพณีชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาพื้นบ้าน (โยธธารา ศิริภาพระภากร และคณะ, ๒๕๖๒) การท่องเที่ยวประเภทนี้ได้มีการร่วมเสนอแนวคิดเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรมพร้อมทั้งการสืบทอดความรู้ให้แก่รุ่นหลัง ทั้งนี้การเดินทางท่องเที่ยวที่เน้นความศรัทธา ความเชื่อ วัฒนธรรม และประเพณี ได้รับการส่งเสริมจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงจิตธรรม การศึกษาดำเนิน ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (จिरันต์ ไชยงาม นอกซ์ และคณะ, ๒๕๕๙) ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสถานที่ท่องเที่ยวผ่านการจัดกิจกรรมทางศาสนา อาทิ การสวดมนต์ ทำพิธีไหว้สักการะ (อรรถพงศ์ ศรีตะลาสัย และชวลีย์ ณ กลาง, ๒๕๖๓)

จากที่กล่าวมาการท่องเที่ยวทางศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ จำเป็นต้องสร้างโมเดลแนวคิดที่ครอบคลุมแนวความคิดพื้นฐานของจิตวิญญาณที่เป็นส่วนร่วมของทุกศาสนา บทความนี้เสนอโมเดลดังกล่าวโดยอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการผสมผสานโมเดลจิตวิญญาณภายใน (Spiritual Intelligence Model) พัฒนาโดยฮาเนฟาร์, ซาอารี และสิราจในปี ๒๐๑๖ จุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณโดยเชื่อมโยงระหว่างศาสนาและจิตวิญญาณผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้นักวิจัยสามารถเข้าใจการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

ความเชื่อของบุคคลที่เชื่อมโยงกับแรงจูงใจในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทาง นอกจากนี้ยังรวมถึงกิจกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อตามที่ แมคแคนเนล (๑๙๗๖) กล่าวว่า บางครั้งนักเดินทางที่เยี่ยมชมสถานที่ศักดิ์สิทธิ์มักได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุผลทางศาสนา เช่น การแสวงหาเพื่อสัมผัสพลังศักดิ์สิทธิ์ การได้รับการรักษา และการได้รับพร

ซึ่งมีความสอดคล้องกับที่মনชนก จุลสิกขี (๒๕๖๒) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่สร้างขวัญและกำลังใจจาก ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนสถาน และเป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้นักท่องเที่ยว หรือผู้แสวงบุญมีทัศนคติที่ดี รวมทั้งได้ผ่อนคลายความเครียดและเกิดความสุขสนทนากันเป็นการพักผ่อน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งยังเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทยให้เกิดทางเลือก ตามรสนิยมใหม่ที่นักท่องเที่ยวต้องการความสุขทั้งทางกายและใจไปพร้อมกัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๗)

การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจที่ต้องการ เสริมสร้างความเจริญทางจิตใจและความเป็นมงคลให้กับชีวิต อีกทั้งเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในแหล่ง วัฒนธรรมเพื่อสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้สอดคล้องกับ วัฒนธรรมอันดีงามและสถาปัตยกรรมของประเทศไทยที่มีอยู่อย่างยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว, ๒๕๕๙) ในปัจจุบันบุคคลที่มีความเชื่อ ความศรัทธา และการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ สำหรับในประเทศไทย มักให้คำเรียกบุคคลดังกล่าวว่า “มูเตลู” หรือ “สายมู” ซึ่งเกิดขึ้นโดยเฉพาะ ในกลุ่มเหล่าพิธีกร นักแสดง และบุคคลมีชื่อเสียง ซึ่งทำให้คำว่า “มูเตลู” ได้นำมาใช้เรียกบุคคล โดยทั่วไปที่มีการบูชาและความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับเครื่องรางของขลังต่าง ๆ เพื่อทำประโยชน์ ด้านการงาน การเงิน ความมีเสน่ห์ และความปลอดภัย (ที่ทัศนวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ๒๒๔)

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณในประเทศไทยมีหลายสถานที่ที่น่าสนใจตัวอย่าง เช่น แหล่งท่องเที่ยว สองสถานที่ที่มีความเป็นมาของตำนานและเชื่อกันว่ามีพลังพิเศษ ได้แก่ คำชะโนด อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี ที่ถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเชื่อมโยงกับเรื่องราวของพญานาค นักท่องเที่ยว หลายคนเดินทางมาเพื่อขอพรด้านโชคลาภและหน้าที่การงาน ทำพิธีบวงสรวง และแก้บน เชื่อกันว่า การไหว้พญานาคที่คำชะโนดจะช่วยกระตุ้นโชคลาภให้กับทุกคน อีกตัวอย่างคือ วัดเจดีย์หรือไฮ้ไฮ้ เต็กวัดเจดีย์ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีตำนานเกี่ยวกับวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่ได้รับความ เคารพนับถือจากชาวบ้านและมีความเชื่อที่ว่า “ขอไหว้ได้รับ” ในเรื่องโชคลาภและการค้าขายให้ รุ่งเรือง (สิทธิพงษ์ บุญทอง, ๒๕๖๑)

เมื่อกล่าวถึงจังหวัดนครสวรรค์เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติทั้งไทย จีน ญวน ทำให้เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรมก่อกำเนิดเป็นประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต และสิ่งปลูกสร้างอันเป็นเอกลักษณ์เหมาะแก่การมาท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสความหลากหลายทั้งทาง ธรรมชาติและวัฒนธรรม การที่มีชาวจีนจำนวนมากมาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินในเมืองปากน้ำโพและ ในอำเภอใกล้เคียงทำให้วัฒนธรรมของชาวเมืองปาก น้ำโพได้รับการผสมผสานจากวัฒนธรรมชาวจีน จังหวัดนครสวรรค์ถือเป็นศูนย์รวมศรัทธาชาวจีนที่เดินทางมาตั้งหลักปักฐานทำการค้าในตลาด

ปากน้ำโพทุกปีจะมีการแสดงเชิดสิงโต มังกรเงิน มังกรทอง และการจัดงานประเพณีตรุษจีนอันยิ่งใหญ่ที่นักท่องเที่ยวต่างประทับใจ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์ (ททท.), ๒๕๖๒) ประเพณีตรุษจีนเป็นการสืบทอดมาจากคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดนครสวรรค์โดยที่มาของการแห่เจ้าพ่อ เจ้าแม่ปากน้ำโพ เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๖๐ - ๒๔๖๒ เป็นช่วงที่มีการระบาดของอหิวาตกโรคทำให้มีคนจังหวัดนครสวรรค์ตายจำนวนมากเพราะการแพทย์ยังไม่ได้รับการพัฒนาชาวบ้านจึงได้มีการหันหน้าไปพึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยรักษาแทนโดยชาวบ้านบนบานต่อเจ้าพ่อเทพารักษ์และได้ทำพิธีการเขียน “ฮู้” หรือกระดาษยันต์ แล้วนำไปเผาจึงใส่น้ำดื่มกินปรากฏว่าโรคดังกล่าวค่อย ๆ หายไป ทำให้ชาวบ้านเกิดความศรัทธาต่อเจ้าพ่อเทพารักษ์ และจากนั้นเป็นต้นมาจึงได้มีการจัดพิธีอัญเชิญเจ้าพ่อ - เจ้าแม่ ที่อยู่ในศาลเจ้าพ่อเทพารักษ์ออกมาแห่รอบเมืองในวันตรุษจีนของทุกปีเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลและปัจจุบันยังเป็นงานประจำปีที่ยิ่งใหญ่ของจังหวัดนครสวรรค์

จากที่กล่าวมา การท่องเที่ยวที่ประกอบไปด้วยความเชื่อ ความศรัทธา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปนมัสการสิ่งที่เคารพในศาสนาเพื่อความสบายใจ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ๒๕๕๙) ด้วยความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจึงได้นำเสนอบทความเรื่อง “ความเชื่อ ความศรัทธาศรัทธา กับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ”

แนวคิดทางศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา และจิตวิญญาณ

ศาสนาและจิตวิญญาณ

“ศาสนา” ถูกกำหนดได้ว่าเป็นระบบความเชื่อ การปฏิบัติ พิธีกรรม และสัญลักษณ์ที่ถูกจัดระเบียบและมีโครงสร้างเพื่อช่วยให้มีความใกล้ชิดกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งที่เกินกว่าโลกมนุษย์ คำจำกัดความนี้ได้รับการเสนอโดย โคนิก, แมคคัลลัฟ และ ลาร์สัน ในปี ๒๐๐๐ อีกมุมมองหนึ่งเกี่ยวกับศาสนาและความเป็นศาสนิก คือ การมองว่าเป็นแรงกดดันหรืออำนาจที่เหนือธรรมชาติซึ่งบุคคลมีความจำเป็นหรือแรงจูงใจที่จะต้องมีส่วนร่วมถึงการรับรู้ถึงการมีอยู่ของอำนาจนี้ในพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อแสดงความเคารพ แนวคิดของความเป็นศาสนิกครอบคลุมถึงการเชื่อถือและการปฏิบัติที่หลากหลาย ตั้งแต่ระบบความเชื่อที่ถูกสถาปนาไปจนถึงประสบการณ์ส่วนตัวของบุคคลในการสัมผัสกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามที่ เจมส์ (๑๙๖๑) ได้กล่าวในซินน์เบาเออร์ และคณะ (๑๙๙๓) ความเป็นศาสนิกยังรวมถึงความรู้สึก การกระทำ และประสบการณ์ของบุคคลในความเป็นส่วนตัวเมื่อพวกเขาพยายามเชื่อมต่อกับสิ่งที่มองเห็นว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในท้ายที่สุดศาสนาและความเป็นศาสนิกเป็นแนวคิดที่ซับซ้อนซึ่งสามารถมีรูปแบบที่หลากหลายตามความเชื่อ พื้นหลังทางวัฒนธรรม และประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละบุคคล

“จิตวิญญาณ” หมายถึง ประสบการณ์ของความรักที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งสามารถมองเห็นได้ว่าเป็นการยืนยันที่มีส่วนช่วยในการสร้างความมั่นใจในตัวเองและความรู้สึกถึงความคุ้มค่าของตัวเองตามที่ แวน คัมม์ (๑๙๘๖) ได้กล่าวไว้ แนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับ การเข้าแทรกหรือแรงบันดาลใจที่เกินกว่าโลกมนุษย์ รวมถึงความตระหนักรู้ที่สูงขึ้นที่เกินกว่าสภาวะทางกายภาพ ความรู้สึกทางจิตใจ และบทบาททางสังคม นอกจากนี้ จิตวิญญาณยังถูกมองว่าเป็นความเชื่อรูปแบบหนึ่งที่เราจะเห็นหรือเข้าใจได้แบบเต็มที่ การครอบคลุมถึงความรู้สึก ความสมบูรณ์ ความสามัคคี และความสงบสุขภายใน ฮอว์คส์ (๑๙๙๔) ได้กำหนดความหมายของจิตวิญญาณในทำนองเดียวกันโดยเน้นการเผชิญหน้ากับความ เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและความงาม คำจำกัดความนี้ยังรวมถึงความรู้สึกที่เชื่อมโยงกับตัวเอง ผู้อื่น และพลังที่สูงกว่าการเชื่อมต่อนี้ประกอบด้วย ความกังวลและความมุ่งมั่นที่มีอำนาจเหนือกว่าตัวเราเอง

ตามที่พีทีท (๑๙๙๔) ที่ถูกอ้างถึงในงานของ ซินน์เบาเออร์ และพาร์กาเมนต์ (๒๐๐๕) แนวคิดของความเป็นศาสนิกนั้นมีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับระบบความเชื่อของบุคคลและมักถูกแสดงออกผ่านพิธีกรรมหรือการปฏิบัติที่เฉพาะเจาะจง ในทางตรงกันข้ามจิตวิญญาณมีการเน้นมากขึ้นในการสำรวจความหมายและจุดประสงค์ที่ลึกซึ้งของชีวิต สติฟอส - ฮันส์เซน (๑๙๙๙) ได้แยกแยะระหว่างความศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาและจิตวิญญาณเพิ่มเติม โดยเสนอแนวคิดที่มีมิติกว้างขึ้นถึงการดำรงอยู่ของบุคคล ชุมชน และจุดประสงค์ในชีวิตโดยรวม นอกจากนี้ พาร์กาเมนต์ (๑๙๙๙) ได้ชี้ให้เห็นว่าจิตวิญญาณเป็นจุดโฟกัสสำคัญภายในศาสนา โดยมีหน้าที่หลักในการช่วยเหลือหรือการค้นหาสิ่งที่ถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเหนือธรรมชาติ มุมมองเหล่านี้ได้เน้นถึงความซับซ้อนหลายมิติของทั้งความเป็นศาสนิกและจิตวิญญาณ ทำให้เราเข้าใจได้ว่าแนวคิดเหล่านี้สามารถถูกเข้าใจได้ในความสัมพันธ์กับกันและกัน พร้อมทั้งการยอมรับถึงคุณลักษณะเฉพาะของจิตวิญญาณในแต่ละบริบทที่ต่างกันไป

อนึ่ง การแสวงหาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่จำเป็นต้องมีจิตวิญญาณเข้ามาเกี่ยวข้องเสมอไป จิตวิญญาณเกี่ยวข้องกับการค้นหาภายในตนเองด้วยค่านิยมที่เกินกว่าขอบเขตเหนือธรรมชาติ ในทางตรงกันข้ามมิติทางศาสนาเป็นเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์หรือความเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของความเป็นเทพ ดังนั้น แม้ว่าความเป็นศาสนิกและจิตวิญญาณอาจมีการซ้อนทับกันในบางแง่มุมแต่ทั้งสองไม่ใช่แนวคิดเดียวกันเสมอไปและสามารถการเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลา ทั้งนี้ อาจปฏิเสธไม่ได้ว่าในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีผู้คนจำนวนมากเริ่มมองหาประสบการณ์ทางจิตวิญญาณระหว่างการเดินทางของตน จึงทำให้สถานที่ท่องเที่ยว อันได้แก่ วัด ศาลเจ้า เทวาลัย รูปเคารพ หรือศาสนสถานต่าง ๆ ได้รับความนิยมนมากขึ้น และส่วนหนึ่งของการเดินทางทางจิตวิญญาณของตน

ความเชื่อ

ความเชื่อเป็นความรู้สึกที่ลึกซึ้งและฝังอยู่ในจิตใจของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งที่มีอิทธิฤทธิ์และอำนาจเหนือธรรมชาติ ความเชื่อมีผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบของการดำเนินชีวิตและการพึ่งพาต่อพลังเหนือธรรมชาติ (Supernaturalism) ซึ่งมีความเชื่อในอำนาจที่เกินกว่าควบคุมของมนุษย์ แลโดยมีการยอมรับและเคารพผ่านพิธีกรรม รวมถึงการปฏิบัติตนในกรอบของความเชื่อนั้น ความเชื่อเกิดขึ้นตั้งแต่มนุษย์มีความสัมพันธ์กับการบูชา การกราบไหว้ และการปฏิบัติพิธีกรรมเพื่อเชื่อมโยงตัวเองกับพลังเหนือธรรมชาติ พร้อมกับการเชื่อในพลังแห่งอำนาจที่ไม่สามารถมองเห็นได้ รวมทั้งแสดงความยินดีและความขอบคุณต่อพลังเหนือธรรมชาติที่สร้างความมั่นคงในชีวิต

เนื่องจากความเชื่อเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernaturalism) ที่เหนือกว่าการควบคุมของมนุษย์ และมนุษย์ยอมรับอำนาจนั้นด้วยการเคารพบูชา ประกอบพิธีกรรม และปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบกฎระเบียบที่ถูกต้องตามความเชื่อนั้น ความเชื่อส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นจากบริบททางสังคมในช่วงนั้นและความเชื่อได้รับการจัดระบบเพื่อให้กลุ่มคนในชุมชนสามารถมีความคิดหรือปฏิบัติตามแนวทางเดียวกัน (Gosaet, S., ๒๐๑๐) อิทธิพลและพลังของความเชื่ออาจเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ทางสังคมแต่บทบาทของความเชื่ออยู่ในจิตสำนึกของกลุ่มคนที่มีความเชื่อนั้นอย่างความยาวนานมนุษย์จึงทำทุกวิถีเพื่อเอาใจต่อสิ่งที่มีความเชื่อซึ่งมักจะแสดงออกในรูปแบบของพิธีกรรมที่ยอมสละเวลาเพื่ออ้อนวอนขอความเมตตา โดยการทำพิธีกรรมผ่านหมอผี ผู้วิเศษ หรือผู้ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งบุคคลเหล่านี้สามารถประกอบพิธีกรรมแล้วร้องขอหรือบังคับใช้พลังเหนือธรรมชาติตามที่ต้องการ เช่น การทำพิธีเพื่อให้ฝ่ายศัตรูเพียงพลา การประกอบพิธีเพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิต การขอขมาหรือกล่าวขอโทษต่อสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เป็นต้น

นอกจากนี้ ความเชื่อและความศรัทธายังมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้กระทำตามหลักธรรมและลงโทษในกรณีที่ได้กระทำความผิด มนุษย์ยินยอมปฏิบัติตามความเชื่ออย่างเคร่งครัดและยอมรับความรับผิดชอบต่อพลังเหนือธรรมชาติและความศรัทธา นี้ บางครั้งความเชื่อมักอยู่ในรูปแบบของการบูชาพระหรือพระเจ้าที่มนุษย์ให้การยอมรับนับถือด้วยความสมัครใจดังนี้ จึงทำให้เกิดพิธีกรรมหรือการให้ทุนทรัพย์ที่เชื่อว่าสามารถพัฒนาชีวิตและฟื้นฟูสภาพจิตใจของตนเองให้ดี เช่น การสร้างโบสถ์ การสร้างวัด การสร้างรูปเคารพ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ศาสนา จิตวิญญาณ ความเชื่อ ความศรัทธา มีบทบาทต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางส่วนตัวและสังคม โดยมีการแสดงออกจากการกราบไหว้ การยอมรับ การเคารพนับถือ ทั้งสิ่งที่ไม่เห็นด้วยตาเปล่า พลังงานเหนือธรรมชาติ รูปเคารพ ผ่านการประกอบพิธีกรรมโดยผู้วิเศษ หมอผี หรือผู้ที่สามารถเชื่อมต่อทางจิตวิญญาณกับสิ่งเหล่านั้นได้ จึงทำให้เป็นส่วนหนึ่งเพื่อเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ถูกเชื่อว่าจะสามารถสร้างความสงบสุขทางจิตใจได้

ความเชื่อ ความศรัทธา กับการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

ความเชื่อ ความศรัทธา และการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์กันจนไม่สามารถแยกจากกันได้ เรื่องที่นักท่องเที่ยวที่มีความศรัทธาหรือความเชื่อในศาสนา มักมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว สถานที่ที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มาจากศาสนาและเหตุการณ์สำคัญทางศาสนา มักมีความสำคัญในการท่องเที่ยว (Kreiner and Wall, ๒๐๑๕) ศาสนาและความเชื่อมีบทบาทสำคัญในด้านจิตวิทยาและสังคมศึกษา ซึ่งช่วยคลายความวิตกกังวลในสถานการณ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติหรือให้ความสบายใจที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ที่น่าอัศจรรย์ใจ นอกจากนี้ศาสนาและความเชื่อยังเป็นตัวควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้กระทำตามหลักธรรมและลงโทษในกรณีที่กระทำผิดหลักธรรม (ชนัญ วงษ์วิภาค, ๒๕๕๒)

การเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ศาสนสถาน การบูชา และพิธีกรรม โดยส่วนมากแล้วจะมีประวัติความเป็นมา ตำนาน เรื่องเล่า และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งไม่สามารถตัดขาดออกจากกันได้ (พระสุธีรัตนบัณฑิต และพระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์, ๒๕๕๙) ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นการหลอมรวมความเชื่อและความศรัทธาที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับชีวิตและสังคม (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๗) อีกทั้ง ความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ โหราศาสตร์ และพิธีกรรมการบูชา เป็นการเสริมความมั่นคงในชีวิตและทำให้สามารถเชื่อมโยงตัวเองกับพลังเหนือธรรมชาติ ด้วยการสักการะ การกราบไหว้ บูชาบริจาคตาน เพื่อแสวงหาความสุขสงบและเรียนรู้การเข้าถึงจิตวิญญาณจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (โยโสธารา ศิริภาประภากร และคณะ, ๒๕๖๒)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความศรัทธา กับการท่องเที่ยว

ความเชื่อ ความศรัทธา กับการท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นเรื่องที่น่าสนใจและควรรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำเสนอถึงคุณค่าที่เป็นความหมายของการดำเนินชีวิตทั้งในบริบทส่วนบุคคลและบริบททางสังคม โดยมีปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องโดยรอบ ๒ ปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยภายนอก จึงได้สรุปเป็นรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ปัจจัยภายในบุคคล (Internal Factors) ปัจจัยนี้ให้ความสำคัญกับความเชื่อในตัวบุคคล ซึ่งความเชื่อนี้มีความสำคัญอย่างมากในการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณหรือการท่องเที่ยวมูเตลู มนุษย์มีความต้องการหยั่งรู้อนาคต อยากสัมผัสสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า และอยากมีอำนาจควบคุมสิ่งที่มองไม่เห็น การท่องเที่ยวลักษณะนี้มักเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาซึ่งมีการสร้างสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เนื่องจากปัจจุบันศาสนามีความสำคัญน้อยลงต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์ แต่ยังคงเป็นส่วนสำคัญในงานพิเศษ งานสำคัญ หรือการท่องเที่ยว เช่น การเดินทางไปวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนาและปฏิบัติธรรมตามคติความเชื่อ

ความศรัทธา และการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิตและสร้างจิตใจที่ผ่องใสให้ผู้ปฏิบัติ

๒. ปัจจัยภายนอก (External Factors) ปัจจัยนี้ให้ความสำคัญกับสิ่งที่ดึงดูดใจและบุคคลที่มีอิทธิพล รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ นักท่องเที่ยวมักเลือกท่องเที่ยวในสถานที่ที่ได้รับความนิยมในประเทศไทย โดยเดินทางไปวัดหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เพื่อร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการปฏิบัติธรรมตามคติความเชื่อที่มีเป้าหมาย เช่น การทำบุญ การบริจาคทาน เป็นต้น นอกจากนี้ การเดินทางไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์หรือวัดจะมีการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าในเรื่องราวประวัติศาสตร์ รวมถึงการปฏิบัติตนในการท่องเที่ยวที่ถูกต้องตามประเพณีและวิถีปฏิบัติของชุมชนเพื่อป้องกันการละเมิดความศรัทธาของชุมชน (อธิป จันทรสุริย์ และคณะ, ๒๕๖๓)

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ถึงปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่มีต่อความเชื่อ ความศรัทธา กับการท่องเที่ยว เป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคลและการดึงดูดความสนใจจากบุคคลที่ทรงอิทธิพลทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นดารานักร้อง นักแสดง นักการเมือง นักพยากรณ์ดวงชะตาที่มีชื่อเสียง จึงทำให้เกิดการกระตุ้นเพื่อการออกเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในกระแสนิยมทางสังคม เพื่อให้เกิดความสุขสมบูรณ์และมีคุณค่าทางจิตใจ

คุณค่าจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ เป็นการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่มีความสนใจอย่างมากจากนักท่องเที่ยว ณ ปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวที่ผสมผสานระหว่างการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาไว้ด้วยกันกับความเชื่อ ความศรัทธา และจิตวิญญาณจากสิ่งที่มีคุณค่าที่นักท่องเที่ยวได้รับการปลุกฝังให้เป็นแนวทางหรือบรรทัดฐานในการใช้ชีวิตภายในครอบครัว เครือญาติ พี่น้อง หรือกลุ่มเพื่อน ที่กราบไหว้พระพุทธรูป สิ่งเคารพ ที่ประทานความสำเร็จตั้งใจปรารถนาหรือสิ่งที่ตั้งใจไว้ลุล่วงไปด้วยดี เมื่อสิ่งเหล่านั้นสมประสงค์แล้วจะเดินทางกลับมาสักการะอีกครั้งหนึ่งหรือมาอยู่เนื่อง ๆ จนกว่าจะได้รับความสมปรารถนาตามที่ตั้งใจไว้ก็เป็นได้ อาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวประเภทนี้ คือ ค่านิยมที่สร้างคุณค่าทางจิตใจของคนกลุ่มหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง หรือถูกเผยแพร่ไปยังอีกกลุ่มหนึ่งและถูกแพร่หลายไปยังอีกหลาย ๆ กลุ่มในช่วงเวลาหนึ่งหรือถูกสืบทอดให้คงอยู่ตลอดไปก็ย่อมได้ ดังนั้นคุณค่าจากการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีผลต่อทั้งระดับส่วนบุคคลและระดับชุมชน โดยแยกได้ตามรายละเอียดต่อไปนี้

๑. คุณค่าทางจิตวิญญาณ (Spiritual Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาทักษะ ความรู้ การปฏิบัติ และการเจริญภาวนา ที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมในการแสดงออกถึงการรู้จักผิดชอบชั่วดี และตระหนักถึงการละอายเมื่อได้กระทำผิดบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต

๒. คุณค่าทางและอิทธิพลของสถานที่ (Place and Influence Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นการสร้างความรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ประดิษฐานพระพุทธรูป เทพเจ้า รูปเคารพ ถึงประวัติความเป็นมา เรื่องเล่า ตำนาน หรือเอกลักษณ์ที่มีอยู่หลากหลายมิติ อาทิเช่น ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ซึ่งส่งผลให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ

๓. คุณค่าผสมผสาน (Integration Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณเป็นตัวกลางผสมผสานความร่วมมืออันหลากหลายจากการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร เป็นต้น

๔. คุณค่าด้านการสร้างสัมมาอาชีพ (Job Creation Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณสามารถสร้างงานและอาชีพให้กับชุมชนจากกระบวนการส่งเสริมให้เข้าใจองค์ความรู้ การประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการทำพิธีกรรม การบูชา การสักการะ เช่น การนำอัตลักษณ์ประจำท้องถิ่นมาต่อยอดเป็นวัตถุมงคล เป็นต้น

๕. คุณค่าด้านการกระจายรายได้ (Income Distribution Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณช่วยส่งเสริมให้เกิดรายได้กระจายลงสู่ชุมชน อันเป็นสถานที่ตั้งของวัด เทวาลัย ศาสนสถาน เจดียย์ หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นจุดหมายปลายทางในการจาริกบุญและการแสวงหาความสุขที่มีคุณค่าทางจิตใจ

๖. คุณค่าด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม (Cultural Tourism Value) การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณสามารถช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ขนบธรรมเนียม เนื่องจากเป็นการถือปฏิบัติจนเปลี่ยนเป็นค่านิยมที่ถูกสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณถือเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ในสังคมไทย เนื่องจากเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมนำแนวคิดในการค้นหาจุดหมายของชีวิตด้วยพลังแห่งความสุข ค้นหาหลักสัจธรรมของชีวิต หลีกหนีความวุ่นวาย ปลีกวิเวก รวมทั้งฟื้นฟูสภาพจิตใจที่อาจอ่อนล้าจากการดำเนินชีวิตด้วยการปฏิบัติตามคำสอนของหลักศาสนา การเคารพนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อทำให้เกิดการยึดเหนี่ยวจิตใจและแรงบันดาลใจในการพัฒนากระบวนการใช้ชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น การนำเสนอรายละเอียดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้คงอยู่อย่างยั่งยืนควรมีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายด้านการท่องเที่ยวทั้งส่วนภูมิภาคและส่วนกลางของประเทศ ซึ่งจะกล่าวตามคำอธิบาย ดังต่อไปนี้

๑. การประชุมเพื่อหารือแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ พร้อมกำหนดนโยบายเพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวร่วมกับการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีความรู้ความเข้าใจต่อการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้

๒. การส่งเสริมการศึกษาและรวบรวมความรู้ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตำนาน ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่ามุขปาถะ ที่เป็นต้นทุนความรู้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้นโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้

๓. การสนับสนุนกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา ประเพณี ภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ท้องถิ่นให้คงอยู่แบบวัฒนาถาวร รวมทั้งมีการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมเพื่อเสริมประสิทธิภาพของการเดินทางให้มีคุณค่าและมีความหมายมากยิ่งขึ้น

๔. การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยวศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวมิให้เสื่อมโทรมหรือเป็นแหล่งมั่วสุมอบายมุข ควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงดูแลภูมิทัศน์ให้สวยงาม ปลอดภัย และคงสภาพแห่งความเลื่อมใสและศรัทธาจากนักท่องเที่ยว

๕. การสร้างภาคีเครือข่าย ในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณร่วมกับการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงค้นหา การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวให้เข้มแข็งมากขึ้น

๖. การส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้เป็นที่แพร่หลายในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติด้วยสื่อโซเชียลมีเดียหรือแพลตฟอร์มการท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับจุลภาคและมหภาค

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณหรือการท่องเที่ยวสายมูเตลู เป็นรูปแบบหนึ่งของการเดินทางที่เกี่ยวข้องกับการค้นหาจุดหมายของชีวิตและการเริ่มต้นการเดินทางเพื่อการค้นพบตนเอง การท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่ได้เกี่ยวกับบุคคลเพียงผู้เดียวแต่ยังช่วยในการบรรลุความสมดุลในร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ แม้ว่าการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณอาจไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยตรง แต่แนวคิดนี้มักถูกพูดถึงเรื่องราว ความเชื่อ ความศรัทธา ที่มีศาสนาที่เกี่ยวข้องเสมอ ถือเป็น การนำมาซึ่งความพึงพอใจ ความสุขทั้งทางกายและจิตใจ เมื่อนักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมสถาปัตยกรรม อังนังงามของวัดวาอาราม สถูป เจดีย์ วิหาร รูปเคารพของศาสนาต่าง ๆ ที่สร้างความสงบใจและ ทำให้นักท่องเที่ยวได้รำลึกถึงบุญกุศลอันดีงาม รวมถึงการให้ความรู้และมีความเข้าใจทางการท่องเที่ยว ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ทางศาสนาและความเชื่อนั้นเป็นการส่งเสริมความรู้และคุณภาพชีวิตจิตใจ ของผู้เดินทาง ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณจึงเป็นการหลอมรวมความเชื่อและความศรัทธา ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับชีวิตและสังคม (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๗) อีกทั้ง ความเชื่อในเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ โหราศาสตร์ และพิธีกรรมการบูชา เป็นการเสริมความมั่นคงในชีวิต และทำให้สามารถเชื่อมโยงตัวเองกับพลังเหนือธรรมชาติ ด้วยการสักการะ การกราบไหว้ บูชา บริจาคทาน เพื่อแสวงหาความสุขสงบและเรียนรู้การเข้าถึงจิตวิญญาณจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิด คุณค่าทางจิตวิญญาณ คุณค่าทางและอิทธิพลของสถานที่ คุณค่าผสมผสาน คุณค่าด้านการสร้าง สัมมาอาชีพ คุณค่าด้านการกระจายรายได้ และคุณค่าด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรม ตลอดจน การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณให้คงอยู่อย่างวัฒนาถาวร โดยการประชุมเพื่อหารือแนวทาง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ การส่งเสริมการศึกษาและรวบรวมความรู้ด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ตำนาน ประวัติศาสตร์ เรื่องเล่ามุขปาถะ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัล เข้ามาเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ การสนับสนุนกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ความเชื่อ ความศรัทธา ประเพณี ภูมิปัญญา ให้เป็นเอกลักษณ์อย่างยั่งยืน การสร้างความร่วมมือกับชุมชน ในการบริหารจัดการสถานที่ท่องเที่ยว การสร้างภาคีเครือข่าย และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ให้เป็นที่รับรู้ของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (๒๕๕๗). **คู่มือแนวทางการดำเนินงานโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา ปี ๒๕๕๗**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (๒๕๕๙). **รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยวไทย ไตรมาส ๒/๒๕๕๙**. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กิตติ บุญนำ. (๒๕๖๒). “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดนนทบุรี กรณีศึกษา วัดตะเคียน วัดแสงสิริธรรม วัดไทรใหญ่และพื้นที่ใกล้เคียง”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ ๖ มหาวิทยาลัยปทุมธานี**. ปทุมธานี มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- จิรนนต์ ไชยงามนอกซ์, ภัทรีพันธ์ พันธุ์, และเลหล่า ตรีเอกานุกูล. (๒๕๕๙). “ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา”. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏวชิร ครั้งที่ ๔**, หน้า ๓๗๗-๓๘๗. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ฉลองศรี พิมลสมพงษ์. (๒๕๕๐). **การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว**. (พิมพ์ครั้งที่ ๖). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เฉลิมเกียรติ เฟื่องแก้ว. (๒๕๖๓). **ประสบการณ์นักท่องเที่ยว แนวคิดและเครื่องมือสำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว**. ใน **การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๙**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชนัญ วงษ์วิภาค. (๒๕๕๒). **เอกสารประกอบการสอนวิชาการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรม**. นครปฐม คณะวิทยาการจัดการและคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประเมศร์ พิชญ์พันธ์เดชา. (๒๕๖๑). **การจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของเกาะฮ่องกงที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทย**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการจัดการมรดกวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาริฉัตร อิงจะนิล. (๒๕๕๔). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบตลาดเก่า กรณีศึกษาตลาดคลองสวน ๑๐๐ ปี จังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์. (๒๕๕๙). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประชาคมอาเซียน จังหวัดกาญจนบุรี**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ๑๐ (๒๑), ๓๕-๔๓.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต, และพระใบฎีกาสัญญา อภิวัฒน์. (๒๕๕๙). **ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของไทยและอาเซียน**. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, ๑ (๓), ๗-๒๔.
- มนชนก จุลสิกข์. (๒๕๖๒). **แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาวัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี**. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์, ๒๑ (๒), ๒๐๓-๒๑๓.

- มูเตลูไทยแลนด์. (๒๕๖๒). มูเตลู. [ออนไลน์]. ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก: <https://mutelu-thailand.com/mutelu/>.
- โยธธารา ศิริภาพระภากร, สุทัศน์ ประทุมแก้ว และสุริยา คลังฤทธิ์. (๒๕๖๒). “การส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ตามเส้นทางแสวงบุญในมิติทางศาสนา กรณีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศาสนา วัดโยธาประสิทธิ์ ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์”. ในการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๖ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รายการส่องโลก. (๒๕๖๓). ปิดป่าภูลังกา ๓ (ถ้ำนาคา ๒). [วิดีโอเผยแพร่ออนไลน์]. ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก: https://www.youtube.com/watch?v=aK1mcxv_8Fc.
- วงใน. (๒๕๖๓). ๒๐ ที่ขอพรสายบุญ สายมู. [ออนไลน์]. ๙ มกราคม ๒๕๖๔. เข้าถึงได้จาก: <https://www.wongnai.com/trips/temple-for-praying-and-mutelu>.
- วัชระ ชัยเขต, ธัญาดา แก้วชนะ, ยุนิดา วิริโย และพล เหลืองรังษี. (๒๕๖๑). ปัจจัยในการเลือกแหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวคลองแดน อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา. วารสารหาดใหญ่วิชาการ, ๑๖ (๒), ๑๗๑-๑๙๐.
- ศศิพิสิฐ นีวัธน์มรรคา. (๒๕๖๑). ความสัมพันธ์ของวิถีความเชื่อล้านนาและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ ในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่. ใน การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๒ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- อรรถพงษ์ ศรีตะลาสัย และชวลีย์ ณ ถลาง. (๒๕๖๓). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในด้านความเชื่อเรื่อง “พญานาค” ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดอุดรธานี - จังหวัดหนองคาย - จังหวัดบึงกาฬ - จังหวัดนครพนม) ประเทศไทย. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, ๑๔ (๑), ๕๓-๗๔.
- Crompton, J. (1979). Motivations of pleasure vacations. *Annals of Tourism Research*, 6 (4), 408-424.
- Dann, G. (1977). Anomie, ego-enhancement and tourism. *Annals of Tourism Research*, (4), 184-194.
- Dickman, C.R. (1996). Overview of the Impacts of Feral Cats on Australian Native Fauna. Australian Nature Conservation Agency Canberra.
- Kreiner, G. , & Wall, G. (2015). *Tourism and Religion Spiritual Journeys and Their Consequences*. New York Springer.
- MacCannell, D. (1976). *The tourist A new theory of the leisure class*. London University of California Press.
- Taokaecafe. (2020). *Praewa Amulet and Lucky Stone*. [On-line]. January 9, 2021. Availabel: <https://www.taokaecafe.com/sme-business-detail.asp?s=143>.